

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

kṛṣṇayajurvēdīya taittirīya brāhmaṇē
॥ *dvitīyāṣṭakē tṛtīyaḥ praśnaḥ* ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

॥ dvitīyāṣṭakē tṛtīyaḥ praśnaḥ ॥

hariḥ o(4)m |

brah̄mav̄adinō vadanti |

kiṃ catuṛḥōtr̄ṇāṃ catuṛḥōtr̄tvamiti |

yadēvaiṣu catuṛdhā hōtāraḥ |

tēna catuṛḥōtāraḥ |

tasmāccatuṛḥōtāra ucyantē |

taccatuṛḥōtr̄ṇāṃ catuṛḥōtr̄tvam |

sōmō vai catuṛḥōtā |

agniḥ pañcaḥōtā |

dhātā ṣaḍḍhōtā |

indraḥ saptaḥōtā || 1 ||

prajāpatirdaśahōtā |

ya ēvaṃ catuṛḥōtr̄ṇāmṛddhiṃ vēdā |

ṛdhnōtyēva |

ya ēśāmēvaṃ bandhutām vēdā |

bandhumānbhavati |

Please let us know of any errors in this text.

ya ēṣāmēvaṃ kl̥ptiṃ vēda' |
kalpatē'smai |
ya ēṣāmēvamāyatānaṃ vēda' |
āyatānavānbhavati |
ya ēṣāmēvaṃ pratiṣṭhāṃ vēda' || 2 ||

pratyēva tiṣṭhati |
brahmayādinō vadanti |
daśāhōtā catuṛhōtā |
pañcāhōtā ṣaḍḍhōtā saptaḥōtā |
atha kasmāccatuṛhōtāra ucyanta' iti |
indrō vai catuṛhōtā |
indraḥ khalu vai śrēṣṭhō dēvatānāmupadēśānāt |
ya ēvamindrāgg śrēṣṭhāṃ dēvatānāmupadēśānādvēda' |
vasiṣṭhaḥ samānānām bhavati |
tasmācchrēṣṭhāmāyantāṃ prathamēnaiivānūbudhyantē |
āyamāganṇ' |
āyamavāsāditi |
kīrtirāsyā pūrvā''gacchati janatāmāyataḥ |
athō ēnaṃ prathamēnaiivānūbudhyantē |

āyamāganṇam |

āyamavāsāditi || 3 ||

saptahōtā pratiṣṭhāṃ vēdā budhyantē ṣaṭcā || 1 ||

dakṣiṇām pratigrahīṣyanthsaptadaśakṛtvō'pānyāt |

ātmānamēva samindhē |

tējāsē vīryāya |

athō prajāpātirēvainām bhūtvā pratigrhṇāti |

ātmanō'nārtyai |

yadyēnamārtvijyādvṛtaḡ santāṃ niṛharēraṇṇam |

āgnīdhre juhuyāddaśahōtāram |

caturgṛhītēnājyēna |

purastātpratyanktiṣṭhanṇam |

pratilōmam vigrāham || 4 ||

prāṇānevāsyōpādāsayati |

yadyēnaṃ punārupaśikṣēyuh |

āgnīdhra ēva juhuyāddaśahōtāram |

caturgṛhītēnājyēna |

paścātprāṇāsīnaḥ |

anulōmamavigrāham |

prāṇānevāsmāi kalpayati |

prāyaścittī vāgghōtētyṛtumukha ṛtumukhē juhōti |
ṛtūnēvāsmāi kalpayati |
kalpāntē'smā ṛtavaḥ || 5 ||

kl̥ptā āsmā ṛtava āyanti |
ṣaḍdhōtā vai bhūtvā prajāpātiridaḡ sarvāmasṛjata |
sa manō'sṛjata |
manasō'dhī gāyatrīmasṛjata |
tadgāyatrīm yaśā ārcchat |
tāmā'lābhata |
gāyatriyā adhi chandāḡsyasṛjata |
chandōbhyō'dhī sāmā |
tathsāmā yaśā ārcchat |
tadā'lābhata || 6 ||

sāmnō'dhī yajūḡsyasṛjata |
yajurbhyō'dhī viṣṇum |
tadviṣṇum yaśā ārcchat |
tamā'lābhata |
viṣṇōradhyōṣādhīrasṛjata |
ōṣādhībhyō'dhī sōmām |
tathsōmaḡ yaśā ārcchat |

tamā'labhata |

sōmādadhi paśūnāsṛjata |

paśubhyō'dhīndrām || 7 ||

tadindraṃ yaśā ārcchat |

tadēnaṃ nātiprācyāvata |

indra'iva yaśasvī bhāvati |

ya ēvaṃ vēda |

nainaṃ yaśō'tipracyāvatē |

yadvā idam kiñca |

tathsarvāmuttāna ēvāṅgīrasaḥ pratyagrṇāt |

tadēnaṃ pratigrhītaṃ nāhinat |

yatkiñca pratigrṇīyāt |

tathsarvāmuttānastvā''ṅgīrasaḥ pratigrṇātvityēva
pratigrṇīyāt |

iyam vā uttāna āṅgīrasaḥ |

anayaivainatprati grṇāti |

nainag' hinasti |

baṛhiṣā pratiyādgāṃ vā'svām vā |

ētadvai paśūnāṃ priyaṃ dhāmā |

priyēṇaivainaṃ dhāmnā pratyēti || 8 ||

vigrāhamṛtavastadā'labhatēndrām grhṇīyāthṣaṭca || 2 ||

yō vā avidvānnivartayatē |
viśīrṣā sapāpmā'muṣminlōkē bhāvati |
athā yō vidvānnivartayatē |
saśīrṣā vipāpmā'muṣminlōkē bhāvati |
dēvatā vai sapta puṣṭikāmā nyāvartayanta |
agnīśca pṛthivī ca |
vāyuścāntarikṣam ca |
ādityāśca dyauśca candramāḥ |
agnirnyāvartayata |
sa sāhasramāpuṣyat || 9 ||

pṛthivī nyāvartayata |
sauśadhībhirvanaspatibhirapuṣyat |
vāyurnyāvartayata |
sa marīcībhirapuṣyat |
antarikṣam nyāvartayata |
tadvayōbhirapuṣyat |
ādityō nyāvartayata |
sa raśmibhirapuṣyat |
dyaurnyāvartayata |

sā nakṣātrairapuṣyat |
caṇdramā nyāvartayata |
sō'hōrātrairārdhamāsairmāsaiṛṛtubhiḥ
saṁvathsarēṇāpuṣyat |
tānpōṣāṅpuṣyati |
yāgstē'puṣyanṇ |
ya ēvaṁ vidvānni ca vartayatē pari ca || 10 ||

apuṣyannakṣātrairapuṣyatpañca ca || 3 ||

tasya vā agnēḥhirāṇyaṁ pratijagrahuṣāḥ |
ardhamindriyasyāpākṛāmat |
tadētēnaiva pratyagrḥṇāt |
tēna vai sō'rdhamindriyasyātmannupādhāta |
ardhamindriyasyātmannupādhāttē |
ya ēvaṁ vidvāṅ hirāṇyaṁ pratigrḥṇāti |
atha yō'vidvānpratigrḥṇāti |
ardhamāsyēndriyasyāpākṛāmati |
tasya vai sōmāsyā vāsāḥ pratijagrahuṣāḥ |
tṛtīyamindriyasyāpākṛāmat || 11 ||

tadētēnaiva pratyagrḥṇāt |
tēna vai sa tṛtīyamindriyasyātmannupādhāta |

tṛtīyamindriyasyātmannupādhattē |
ya ēvaṃ vidvāṅ vāsaḥ pratigrhṇāti |
atha yō'vidvānpratigrhṇāti |
tṛtīyamasyēndriyasyāpākṛāmati |
tasya vai ruḍrasya gāṃ pratijagrahuṣaḥ |
caturthamindriyasyāpākṛāmat |
tāmētēnaiiva pratyagrṇāt |
tēna vai sa caturthamindriyasyātmannupādhatta || 12 ||

caturthamindriyasyātmannupādhattē |
ya ēvaṃ vidvāṅgāṃ pratigrhṇāti |
atha yō'vidvānpratigrhṇāti |
caturthamasyēndriyasyāpākṛāmati |
tasya vai varuṅasyāśvāṃ pratijagrahuṣaḥ |
pañcamamindriyasyāpākṛāmat |
tamētēnaiiva pratyagrṇāt |
tēna vai sa pañcamamindriyasyātmannupādhatta |
pañcamamindriyasyātmannupādhattē |
ya ēvaṃ vidvānaśvāṃ pratigrhṇāti || 13 ||

atha yō'vidvānpratigrhṇāti |
pañcamamasyēndriyasyāpākṛāmati |

tasya vai prajāpātēḥ puruṣaṃ pratijagrahuṣāḥ |
ṣaṣṭhamindriyasyāpākṛāmat |
tamētēnaiiva pratyāgrhṇāt |
tēna vai sa ṣaṣṭhamindriyasyātmannupādhatta |
ṣaṣṭhamindriyasyātmannupādhattē |
ya ēvaṃ vidvānpuruṣaṃ pratigrhṇāti |
atha yō'vidvānpratigrhṇāti |
ṣaṣṭhamasyēndriyasyāpākṛāmati || 14 ||

tasya vai manōstalpāṃ pratijagrahuṣāḥ |
saptamamindriyasyāpākṛāmat |
tamētēnaiiva pratyāgrhṇāt |
tēna vai sa saptamamindriyasyātmannupādhatta |
saptamamindriyasyātmannupādhattē |
ya ēvaṃ vidvāgstalpāṃ pratigrhṇāti |
atha yō'vidvānpratigrhṇāti |
saptamamasyēndriyasyāpākṛāmati |
tasya vā uttānasyāṅgīraṣasyāprāṇatpratijagrahuṣāḥ |
aṣṭamamindriyasyāpākṛāmat || 15 ||

tadētēnaiiva pratyāgrhṇāt |
tēna vai sō'ṣṭamamindriyasyātmannupādhatta |

aṣṭa₁ma₁ndri₁ya₁sya₁ātma₁nnu₁pā₁dha₁tṭē |
ya ēvaṃ vidvānaprāṇatpratigrhṇāti |
atha yō'vidvānpratigrhṇāti |
aṣṭa₁ma₁ma₁syēndri₁ya₁syāpā₁krā₁mati |
yadvā idaṃ kiñcā |
tathsarvāmuttāna ēvāṅgīrasaḥ pratyagrṇāt |
tadēnaṃ pratigrhītaṃ nāhinat |
yatkiñcā pratigrhṇīyāt |
tathsarvāmuttānastvā''ṅgīrasaḥ pratigrhṇātvityēva
pratigrhṇīyāt |
iyam vā uttāna āṅgīrasaḥ |
anayaivainatpratigrhṇāti |
nainaḡ hinasti || 16 ||

tṛtīyamindri₁ya₁syāpā₁krā₁maccatur₁thamindri₁ya₁sya₁ātma₁nnu₁pā₁dha₁tṭāśvāṃ
pratigrhṇāti ṣaṣṭhamāsyēndri₁ya₁syāpā₁krā₁matyaṣṭa -
mamindri₁ya₁syāpā₁krā₁matpratigrhṇīyācca₁tvāri ca || 4 ||

tasya vā agnērhirāṇyaḡ sōmāsyā vāsastadētēnaḡ ru₁drasya
gāṃ tāmētēnaḡ varuṇasyāśvāṃ prajāpātēḡ puruṣaṃ ma₁nō₁sta₁lpa₁ṃ
tamētēnōttānasyaḡ tadētēnāprāṇadyadvai |
ardhaṃ tṛtīyamaṣṭamaṃ taccatur₁tham tām pañcamaḡ ṣaṣṭhaḡ
saptamaṃ tam |
tadētēnaḡ dvē tāmētēnaikaṃ tamētēnaḡ trīṇi tadētēnaikāṃ ||

brah̥mavādinō vadanti |
yaddaśāhōtāraḥ saṭramāsāta |
kēnaḥ tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇu |
kēnaḥ prajā āsr̥jantēti |
prajāpātinā vai tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇu |
tēnaḥ prajā āsr̥janta |
yaccatur̥hōtāraḥ saṭramāsāta |
kēnaḥ tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇu |
kēnauṣād̥hīrasr̥jantēti |
sōmēnaḥ vai tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇu || 17 ||

tēnauṣād̥hīrasr̥janta |
yatpañcāhōtāraḥ saṭramāsāta |
kēnaḥ tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇu |
kēnaibhyō lōkēbhyō'sur̥ānprāṇudanta |
kēnaiṣām paśūnāvṛñjatēti |
agninā vai tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇu |
tēnaibhyō lōkēbhyō'sur̥ānprāṇudanta |
tēnaiṣām paśūnāvṛñjata |
yathṣad̥dhōtāraḥ saṭramāsāta |
kēnaḥ tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇu || 18 ||

kēnartūnākālpayantēti |
dhātrā vai tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇi |
tēnartūnākālpayanta |
yathsaptahōtāraḥ satramāsāta |
kēna tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇi |
kēna suvārāyanṇi |
kēnēmānlōkānthsamātanvaṇniti |
āryamṇā vai tē gr̥hapātinā''rdhnuvanṇi |
tēna suvārāyanṇi |
tēnēmānlōkānthsamātanvaṇniti || 19 ||

ētē vai dēvā gr̥hapātayaḥ |
tāṇ ya ēvaṃ vidvāṇ |
apyanyasyā gārhapātē dīkṣātē |
āvāntaramēva sattriṇāmṛdhnōti |
yō vā āryamaṇaṃ vēda |
dānākāmā asmai prajā bhāvanti |
yajñō vā āryamā |
āryāvasatiriti vai tamāhuryaṃ praśaḡsanti |
āryāvasatirbhāvati |
ya ēvaṃ vēda || 20 ||

yadvā idam kiñca |
tathsarvaṃ catuṛhōtāraḥ |
catuṛhōtr̥bhyō'dhi yajñō nirmitaḥ |
sa ya ēvaṃ vidvāṅ vivadēta |
aḥamēva bhūyō vēda |
yaścaturhōtr̥ṇ vēdēti |
sa hyēva bhūyō vēda |
yaścaturhōtr̥ṇ vēda |
yō vai catuṛhōtr̥ṇāḡ hōtr̥ṇ vēda |
sarvāsu prajāsvannamatti || 21 ||

sarvā diśō'bhijāyati |
prajāpatirvai daśahōtr̥ṇāḡ hōtā |
sōmaścaturhōtr̥ṇāḡ hōtā |
agniḥ pañcahōtr̥ṇāḡ hōtā |
dhātā ṣaḍdhōtr̥ṇāḡ hōtā |
aryamā saptahōtr̥ṇāḡ hōtā |
ētē vai catuṛhōtr̥ṇāḡ hōtāraḥ |
tāṅ ya ēvaṃ vēda |
sarvāsu prajāsvannamatti |
sarvā diśō'bhijāyati || 22 ||

ārdhnuvannārdhnuvannityēvaṃ vēdāṭṭi sarvā diśōbhi jāyati || 5 ||

vai tēnā saṭraṃ kēnā ||

prajāpātiḥ prajāḥ sṛṣṭvā vyāsraḡsata |

sa hrdayaṃ bhūtōśayat |

ātmaṇ hā(3) ityahvāyat |

āpaḥ pratyāśṛṇvanṇ |

tā āgnihōtrēṇaiva yajñakṛatunōpāparyāvartanta |

tāḥ kusindhamupauhanṇ |

tasmādagnihōtrasyā yajñakṛatōḥ |

ēkā ṛtvik |

catuṣkṛtvō'hvāyat |

agnirvāyurādityaścandramāḥ || 23 ||

tē pratyāśṛṇvanṇ |

tē daṛśapūrṇamāsābhyāmēva

yajñakṛatunōpāparyāvartanta |

ta upauhaggścātvāryaṅgāni |

tasmāddaṛśapūrṇamāsāyōryajñakṛatōḥ |

catvārā ṛtvijaḥ |

pañcakṛtvō'hvāyat |

paśavaḥ pratyāśṛṇvanṇ |

tē cātur_{mā}syairēva yajñakṛatunōpāparyāvartanta |
ta upauhanlōmā chavīm māḡsamasthi majjānām |
tasmāccaturmāsyānām yajñakṛatōḥ || 24 ||

pañcartvijāḥ |

ṣaṭkṛtvō'hvāyat |

ṛtavaḥ pratyāśṛṇvanḥ |

tē paśubandhēnaiiva yajñakṛatunōpāparyāvartanta |

ta upauhanthstanāvāṇḍau śiśnamavāñcam prāṇam |

tasmātpaśubandhasyā yajñakṛatōḥ |

ṣaḍṛtvijāḥ |

saptakṛtvō'hvāyat |

hōtrāḥ pratyāśṛṇvanḥ |

tāḥ saumyēnaiivādhvarēṇa

yajñakṛatunōpāparyāvartanta || 25 ||

tā upauhanthsaptaśiṛṣaṇyānprāṇāḥ |

tasmāthsaumyasyādhvarasyā yajñakṛatōḥ |

sapta hōtrāḥ prācīrvaṣaṭkurvanti |

daśakṛtvō'hvāyat |

tapāḥ pratyāśṛṇōt |

tatkarmaṇaiiva saṁvathsarēṇa

sarvairyajñakṛatubhirupāparyāvartata |
tatsarvāmātmānamapārivarḡamupauhat |
tasmāthsamvathsarē sarvē yajñakṛatavō'varudhyantē |
tasmāddaśāhōtā catuṛhōtā |
pañcāhōtā ṣaḍḍhōtā saptaḥōtā |
ēkahōtrē baḷiḡ haranti |
harāntyasmai prajā baḷim |
aināmaprātikhyātaḡ gacchati |
ya ēvaḡ vēdā || 26 ||

caḡdramāścāturmāsyānām yajñakṛatōrādhvarēṇā yajñakṛatunōpā
paryāvartanta saptaḥōtā catvāri ca || 6 ||

prajāpātiḡ puruṣamasṛjata |
sō'gnirābravīt |
mamāyamannāmasṭviti |
sō'bibhēt |
sarvaḡ vai mā'yam pradhākṣyatīti |
sa ētāḡscatuṛhōtṛnātmaṣparaṇānapaśyat |
tānājuhōt |
tairvai sa ātmānāmasṛṇōt |

yadāḡnihōtram juhōti |

ēkahōtāramēva tadyajñakratumāpnōtyagnihōtram || 27 ||

kusindham cā'tmanah sprṇōti |

ādityasya ca sāyujyam gacchati |

caṭurunnāyati |

caṭurhōtāramēva tadyajñakratumāpnōti daśapūrṇamāsau |

caṭvāri cātmanō'ngāni sprṇōti |

ādityasya ca sāyujyam gacchati |

caṭurunnāyati |

samitpañcamī |

pañcahōtāramēva tadyajñakratumāpnōti cāturmasyāni |

lōmā chavim māḡsamasthi majjānam || 28 ||

tāni cātmanah sprṇōti |

ādityasya ca sāyujyam gacchati |

caṭurunnāyati |

dvirjuhōti |

ṣaḍḍhōtāramēva tadyajñakratumāpnōti paśubandham |

stanāvāṇḍau śiśnamavāñcam prāṇam |

tāni cātmanah sprṇōti |

ādityasya ca sāyujyam gacchati |

ca₂turunnāyati |

dvirjuhōti || 29 ||

sa₂mithsāptamī |

sa₂ptahōtāramēva tadyajñakratumāpnōti

sa₂umyamādhvaram |

sa₂pta cātmanah śīrṣaṇyānprāṇānsprṇōti |

ādityasya ca sāyujyaṃ gacchati |

ca₂turunnāyati |

dvirjuhōti |

dvirnimārṣṭi |

dviḥ prāśnāti |

daśahōtāramēva tadyajñakratumāpnōti saṃvathsaram |

sarvaṃ cātmanaṃaparivargagg sprṇōti |

ādityasya ca sāyujyaṃ gacchati || 30 ||

agnihōtraṃ majjanaṃ dvirjuhōtyaparivargagg sprṇōtyekāṃ ca || 7 ||

(apakrāmata garbhīyaḥ)

prajāpatirakāmayataḥ prajāyēyēti |

sa tapō'tapyata |

sō'ntarvānbhavat |

sa haritaḥ śyāvō'bhavat |

tasmā¹thstryā¹ntarvā¹tnī |
hariṇī¹ sa¹tī śyāvā¹ bhāvati |
sa vijāyā¹mānō garbhē¹ṅātāmyat |
sa tā¹ntaḥ kṛṣṇaḥ śyāvō¹ bhavat |
tasmā¹ttā¹ntaḥ kṛṣṇaḥ śyāvō¹ bhāvati |
tasyāsū¹rēvājī¹vat || 31 ||

tēnāsū¹nā¹ sūrā¹nasṛjata |
tadasū¹rāṅā¹masura¹tvam |
ya ē¹vamasū¹rāṅā¹masura¹tvam veda¹ |
asū¹mānē¹va bhāvati |
nainā¹masū¹rjahāti |
sō¹ sūrā¹nthsṛṣṭvā¹ pītē¹vāmanyata |
tadanū¹ pītṛ¹nāsṛjata |
tatpītṛ¹ṅā¹m pītṛ¹tvam |
ya ē¹vam pītṛ¹ṅā¹m pītṛ¹tvam veda¹ |
pītē¹vaiva svā¹nā¹m bhavati || 32 ||

yantyā¹sya pī¹tarō¹ havā¹m |
sa pītṛ¹nthsṛṣṭvā¹ mā¹nasyat |
tadanū¹ mā¹nuṣyā¹nasṛjata |
tanmā¹nuṣyā¹ṅā¹m mā¹nuṣyā¹tvam |

ya ēvaṃ maṇuṣyāṅāṃ maṇuṣyatvaṃ vedaḥ |
maṇasvyēva bhāvati |
nainaṃ manurjahāti |
tasmai maṇuṣyāṅthsasṛjānāyā |
divā dēvatrā'bhavat |
tadanu dēvānāsṛjata |
taddēvānāṃ dēvatvam |
ya ēvaṃ dēvānāṃ dēvatvaṃ vedaḥ |
divā haivāsyā dēvatrā bhāvati |
tāni vā ētāni caṭvāryambhāḡsi |
dēvā maṇuṣyāḥ pitarō'surāḥ |
tēṣu sarvēṣvambhō nabha' iva bhavati |
ya ēvaṃ vedaḥ || 33 ||

ajīvaṭhsvānāṃ bhavati dēvānāsṛjata sapta ca || 8 ||

(yathāsthānaṃ garbhīṇyaḥ)

brahmapādinō vadanti |
yō vā imaṃ vidyāt |
yatō'yaṃ pavatē |
yadābhīpavatē |
yadābhīsapavatē |

sarva_umāyurīyāt |
na puṛā''yūṣaḥ pra_umīyēta |
paśu_umānth_usyāt |
vī_undētā pra_ujām |
yō vā i_umaḥ vēdā || 34 ||

yatō'yam pavātē |
yadā_ubhipavātē |
yadā_ubhisampavātē |
sarva_umāyurēti |
na puṛā''yūṣaḥ pra_umīyatē |
paśu_umānbhāvati |
vī_undatē pra_ujām |
a_udbhyaḥ pavātē |
apō'_ubhipavātē |
apō'_ubhisampavātē || 35 ||

a_usyāḥ pavātē |
i_umāma_ubhipavātē |
i_umāma_ubhisampavātē |
a_ugnēḥ pavātē |
a_ugnima_ubhipavātē |

agnimābhisampāvātē |
antarikṣātpavatē |
antarikṣamābhipāvātē |
antarikṣamābhisampāvātē |
ādityātpāvātē || 36 ||

ādityamābhipāvātē |
ādityamābhisampāvātē |
dyōḥ pāvātē |
divāmābhipāvātē |
divāmābhisampāvātē |
digbhyaḥ pāvātē |
diśō'bhipāvātē |
diśō'bhisampāvātē |
sa yatpurastādvātī |
prāṇa ēva bhūtvā purastādvātī || 37 ||

tasmātpurastādvāntām |
sarvāḥ prajāḥ pratinandanti |
prāṇō hi priyaḥ prajānām |
prāṇa īva priyaḥ prajānām bhavati |
ya ēvaṃ veda |

sa vā ēṣa prāṇa ēva |
atha yaddakṣiṇatō vāti |
mātarīsvaiva bhūtvā dakṣiṇatō vāti |
tasmāddakṣiṇatō vāntaṃ vidyāt |
sarvā diśā āvāti || 38 ||

sarvā diśō'nuvivāti |
sarvā diśō'nusamvātīti |
sa vā ēṣa mātarīsvaiva |
atha yatpaścādvāti |
pavāmāna ēva bhūtvā paścādvāti |
pūtamāsmā āharanti |
pūtamupaharanti |
pūtamāśnāti |
ya ēvaṃ veda |
sa vā ēṣa pavāmāna ēva || 39 ||

atha yadūttaratō vāti |
savitaiva bhūtvōttaratō vāti |
savitēva svānāṃ bhavati |
ya ēvaṃ veda |
sa vā ēṣa savitaiva |

tē ya ēnaṃ purastādāyantāmupavadānti |
ya ēvāsyā purastātpāpmanāḥ |
tāgstē'pāghnanti |
purastāditārānpāpmanāḥ sacantē |
athā ya ēnaṃ dakṣiṇata āyantāmupavadānti || 40 ||

ya ēvāsyā dakṣiṇataḥ pāpmanāḥ |
tāgstē'pāghnanti |
dakṣiṇata itārānpāpmanāḥ sacantē |
athā ya ēnaṃ paścādāyantāmupavadānti |
ya ēvāsyā paścātpāpmanāḥ |
tāgstē'pāghnanti |
paścāditārānpāpmanāḥ sacantē |
athā ya ēnamuttarata āyantāmupavadānti |
ya ēvāsyōttarataḥ pāpmanāḥ |
tāgstē'pāghnanti || 41 ||

uttarata itārānpāpmanāḥ sacantē |
tasmādēvaṃ vidvāṇ |
vīvā nr̥tyēt |
prēvā calēt |
vyasyēvākṣyau bhāṣēta |

maṅṭayēdiva |

krāthayēdiva |

śṛṅgāyētēva |

uta mōpavadēyuh |

uta mē pāpmānamapahanyuriti |

sa yāṃ diśaḡ sanimēṣyanthsyāt |

yadā tāṃ diśaṃ vātō vāyāt |

atha pravēyāt |

pra vā dhāvayēt |

sātamēva rāditaṃ vyūḍhaṃ gandhamabhi pracyāvatē |

ā'sya taṃ jānapadaṃ pūrvā kīrtirgacchati |

dānakāmā asmai prajā bhāvanti |

ya ēvaṃ veda || 42 ||

vēda sampāvata ādityātpāvatē vātyāvātyēṣa pavāmāna ēva

dākṣiṇata āyantāmupa vadāntyuttarataḥ

pāpmānaṣṭāgstē'pāghnantīyaṣṭau ca || 9 ||

prajāpatīḥ sōmaḡ rājānamasṛjata |

taṃ trayō vēdā anvāsṛjyanta |

tān hastē'kuruta |

atha ha sītā sāvitṛi |

sōmaḡ rājānaṃ cakamē |

śraddhāmu sa cākamē |
sā ha pitarāṃ prajāpātimupāsasāra |
taḡ hōvāca |
namāstē astu bhagavaḥ |
upā tvā'yāni || 43 ||

pra tvā padyē |
sōmaṃ vai rājānaṃ kāmāyē |
śraddhāmu sa kāmāyata iti |
tasyā u ha sthāgaramalānkāraṃ kālpayitvā |
daśāhōtāraṃ purastādvyaḅkhyāya |
catuṛhōtāraṃ dakṣiṇataḥ |
pañcahōtāraṃ paścāt |
ṣaḍdhōtāramuttarataḥ |
saptahōtāramupariṣṭāt |
saṃbhāraiśca patnibhiśca mukhē'laṅkṛtyā || 44 ||

ā'syārdhaṃ vāvrāja |
taḡ hōdīkṣyōvāca |
upā mā'vartasvēti |
taḡ hōvāca |
bhōgaṃ tu ma ācākṣva |

ētanma ācakṣva |
yattē pāṇāviti |
tasyā u ha trīn vēdānpradādu |
tasmādu ha striyō bhōgamaiva hārayantē |
sa yaḥ kāmayēta priyaḥ syāmiti || 45 ||

yaṃ vā kāmayēta priyaḥ syāditi |
tasmā ētagg sthāgaramālaṅkāraṃ kalpayitvā |
daśāhōtāraṃ purastādvyaḅkhyāya |
catuḥhōtāraṃ dakṣiṇataḥ |
pañcāhōtāraṃ paścāt |
ṣaḍḍhōtāramuttarataḥ |
saptahōtāramupariṣṭāt |
saṃbhāraiśca patnibhiśca mukhē'laṅkrtyā |
ā'syārdhaṃ vrajēt |
priyō haiva bhāvati || 46 ||

ayānyalaṅkrtyā syāmiti bhavati || 10 ||

brahmātmaṅvadāsrjata |
tadākāmayata |
samātmanā padyēyēti |
ātmaṅnātmaṅnityāmaṅtrayata |

tasmai daśamaḡ hūtaḥ pratyāśṛṇōt |

sa daśahūtō'bhavat |

daśahūtō ha vai nāmaīṣaḥ |

taṃ vā ētaṃ daśahūtaḡ santāṃ |

daśahōtētyācākṣatē parōkṣēṇa |

parōkṣāpriyā iva hi dēvāḥ || 47 ||

ātmaṇṇātmaṇṇityāmaṇṭrayata |

tasmai saptamaḡ hūtaḥ pratyāśṛṇōt |

sa saptahūtō'bhavat |

saptahūtō ha vai nāmaīṣaḥ |

taṃ vā ētaḡ saptahūtaḡ santāṃ |

saptahōtētyācākṣatē parōkṣēṇa |

parōkṣāpriyā iva hi dēvāḥ |

ātmaṇṇātmaṇṇityāmaṇṭrayata |

tasmai ṣaṣṭhaḡ hūtaḥ pratyāśṛṇōt |

sa ṣaḍdhūtō'bhavat || 48 ||

ṣaḍdhūtō ha vai nāmaīṣaḥ |

taṃ vā ētaḡ ṣaḍdhūtaḡ santāṃ |

ṣaḍdhōtētyācākṣatē parōkṣēṇa |

parōkṣāpriyā iva hi dēvāḥ |

ātmaṇṇātmaṇṇityāmaṇṇtrayaṭa |
tasmai pañcaṃaḡ hūtaḥ pratyāśṛṇōt |
sa pañcahūtō'bhavata |
pañcahūtō ha vai nāmaīṣaḥ |
taṃ vā ētaṃ pañcahūtaḡ santāṃ |
pañcahōtētyācākṣatē paṛōkṣēṇa || 49 ||

paṛōkṣāpriyā iva hi dēvāḥ |
ātmaṇṇātmaṇṇityāmaṇṇtrayaṭa |
tasmai catuṛthaḡ hūtaḥ pratyāśṛṇōt |
sa catuṛhūtō'bhavata |
catuṛhūtō ha vai nāmaīṣaḥ |
taṃ vā ētaṃ catuṛhūtaḡ santāṃ |
catuṛhōtētyācākṣatē paṛōkṣēṇa |
paṛōkṣāpriyā iva hi dēvāḥ |
tamābravīt |
tvam vai mē nēdiṣṭhaḡ hūtaḥ pratyāśṛauṣīḥ |
tvayainānākhyātāra itī |
tasmāṇṇu haināḡscatuṛhōtāra ityācākṣatē |
tasmācchuśrūṣuḥ puṭraṇāḡ hṛdyātamaḥ |
nēdiṣṭhō hṛdyātamaḥ |

nēdiṣṭhō brahmaṇō bhavati |

ya ēvaṃ vēda' || 50 ||

dēvāḥ ṣaḍdhūtō'bhavātpañcahōtētyācakṣatē parōkṣēṇāśrauṣiḥ
ṣaṭca' || 11 ||

brahmavādināḥ kiṃ dakṣiṇāṃ yō vā avidvāntasya vai
brahmavādinō yaddaśahōtāraḥ prajāpātirvyāsraṃ prajāpātiḥ
puruṣaṃ prajāpātirakāmayata sa tapaḥ
sō'ntarvānbrahmavādinō yō vā imaṃ vidyātprajāpātiḥ
sōmaḡ rājānaṃ brahmātmanvadēkādaśa || 11 ||

brahmavādinastasya vā agnēryadvā idam kiñca'
prajāpātirakāmayata sō'ntarvānya ēvāsyā
dakṣiṇataḥ pañcāśat || 50 ||

brahmavādinō ya ēvaṃ vēda' ||

|| hariḥ o(3)m ||

|| iti kṛṣṇayajurvēdīya taittirīya brāhmaṇē dvitīyāṣṭakē
tṛtīyaḥ praśnaḥ samāptaḥ ||